ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

της **Ειρήνης Γαϊτάνου**



Σήμερα, που στο έδαφος της κρίσης οξύνεται η εκμετάλλευση των γυναικών, είναι ιδιαίτερα αναγκαία η συλλογική διεκδίκηση και ο αγώνας, η ανάδυση ενός μαχητικού και ριζοσπαστικού γυναικείου κινήματος, για μια κοινωνία χωρίς σεξισμό και βία, χωρίς καμία μορφή καταπίεσης και εκμετάλλευσης.

Η 8η Μάρτη έχει καθιερωθεί ως η Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας. Η θέσπιση τέτοιων ημερών έχει γενικά αμφιλεγόμενο χαρακτήρα. Συχνά κυριαρχεί η τάση ουδετεροποίησης των ζητημάτων και παραγνώρισης της ουσίας τους. Είναι ενδεικτικό ότι επικρατεί η έννοια του εορτασμού, λογική που κρύβει μια αταξική και εξωκοινωνική προσέγγιση του προβλήματος. Καλούμαστε απλώς όλοι και όλες να γιορτάσουμε, να τιμήσουμε τις γυναίκες μια μέρα το χρόνο, παραγνωρίζοντας ίσως ακόμα και τον τρόπο καθιέρωσης της 8ης Μάρτη.

Κι όμως ο χαρακτήρας αυτής της παγκόσμιας μέρας παραμένει διακύβευση που εξαρτάται από την ίδια την ταξική πάλη και την ανάπτυξη των γυναικείων και κοινωνικών αγώνων. Είναι στοίχημα να αποτελεί κάθε φορά όχι μια μέρα απλού εορτασμού αλλά μια μέρα μάχης και ταυτόχρονα εφαλτήριο αγώνα, ανάπτυξης του πολιτικού διαλόγου, μέρα μνήμης και κινητοποίησης.

Εξάλλου στους αγώνες των γυναικών έχει τις ρίζες της. Στις 8 Μάρτη του 1857 οι γυναίκες εργαζόμενες στα εργοστάσια υφαντουργίας και ιματισμού στη Νέα Υόρκη ξεσηκώθηκαν διεξάγοντας την πρώτη καταγεγραμμένη στην ιστορία απεργία γυναικών εργαζομένων. Τα κεντρικά αιτήματα της απεργίας αφορούσαν τη μείωση του ωραρίου εργασίας (σε 10 από 16 ώρες), ίσα μεροκάματα με τους άντρες και ανθρώπινες συνθήκες εργασίας. Η διαδήλωση των γυναικών καταστάλθηκε βίαια από την αστυνομία και πνίγηκε στο αίμα. Δύο χρόνια αργότερα, το 1859, οι εργαζόμενες στον ιματισμό κινητοποιήθηκαν και πάλι, δημιουργώντας την πρώτη εργατική ένωση.

Το 1910 η γερμανίδα κομμουνίστρια Κλάρα Τσέτκιν, σημαίνουσα μορφή του εργατικού και γυναικείου κινήματος, πρότεινε στη Β΄ Διεθνή Συνδιάσκεψη των σοσιαλιστριών γυναικών στην Κοπεγχάγη την καθιέρωση της 8ης Μάρτη ως Παγκόσμιας Ημέρας της Γυναίκας, προς τιμή των αγώνων των εργατριών στη Νέα Υόρκη. Η πρόταση έγινε δεκτή. Ωστόσο ο πρώτος ουσιαστικός εορτασμός της ημέρας δεν έγινε παρά στη Ρωσία το 1917, καθώς συμπίπτει με το ξέσπασμα της επανάστασης του Φλεβάρη (23/2 με το παλιό ημερολόγιο, δηλαδή 8/3), οπότε οι γυναίκες της Πετρούπολης απεργούν στις βιοτεχνίες της κλωστοϋφαντουργίας διεκδικώντας «ψωμί και ειρήνη».

Η καθιέρωση της 8ης Μάρτη ως μέρας μνήμης και αγώνα ξεκίνησε από την ΕΣΣΔ, αμέσως μετά την επανάσταση του 1917, μετά την εισήγηση του Λένιν και της Αλεξάνδρας Κολοντάι, και έγινε επίσημη αργία στη χώρα το 1965. Στον δυτικό κόσμο αναγνωρίστηκε από τα Ηνωμένη Έθνη μόλις το 1977, υπό την πίεση του κύματος φεμινιστικών αγώνων της περιόδου.

Στην Ελλάδα η 8η Μάρτη τιμάται πρώτη φορά από το ΚΚΕ το 1924. Η παράδοση γυναικείων αγώνων και κινητοποιήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική, όσο κι αν παραμένει ανεπαρκώς γνωστή. Μάλιστα, εξαιτίας μια σειράς ιδιαιτεροτήτων που σχετίζονται με ιστορικά στοιχεία, την ανάπτυξη του κομμουνιστικού κινήματος, τον ιδιαίτερο ρόλο της Αριστεράς κ.λπ., οι αγώνες αυτοί είχαν έντονα ταξικά χαρακτηριστικά και σχετίστηκαν περισσότερο απ’ ό,τι σε άλλες χώρες με το εργατικό κίνημα. Περίοδος-σταθμός υπήρξε ο Μεσοπόλεμος, που σημαδεύτηκε από γυναικείους-εργατικούς αγώνες με σημαντικές νίκες, οι οποίες αργότερα ανασχέθηκαν από το καθεστώς Μεταξά.

Κομβικά βήματα για τη θέση της γυναίκας και τη γυναικεία χειραφέτηση έγιναν στη διάρκεια της Αντίστασης και του εμφυλίου πολέμου. Η πρώτη φορά που οι γυναίκες συμμετείχαν σε εθνικές εκλογές ήταν για το Εθνικό Συμβούλιο της ΠΕΕΑ (Κυβέρνηση του Βουνού), το 1944, όπου μάλιστα εκλέγονται 5 βουλεύτριες. Το δε άρθρο 5 του ιστορικού Ψηφίσματος των Κορυσχάδων κατοχύρωνε, πρώτη φορά στην ελληνική πολιτική ιστορία, «ισότητα πολιτικών και αστικών δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών». Ο ρόλος των γυναικών στην αντίσταση και τον εμφύλιο δεν εξαντλούνταν σε «βοηθητικά καθήκοντα», αλλά συχνά τις έβρισκε να πολεμούν με το όπλο στο χέρι.

Η ήττα των δυνάμεων του ΕΑΜ και του ΔΣΕ επέφερε σημαντική αναστροφή των κατακτήσεων υπέρ των γυναικών, ενώ οι αγωνίστριες που συμμετείχαν διασύρθηκαν με κάθε τρόπο. Δολοφονήθηκαν, φυλακίστηκαν, κακοποιήθηκαν σεξουαλικά, ενώ στιγματίστηκαν ισόβια (δημόσιοι διασυρμοί, κουρέματα μαλλιών, εξευτελισμοί). Οι επιθέσεις αυτές δεν

αποτελούσαν απλώς αντίποινα, στόχευαν συγκεκριμένα στην ανάσχεση των προοδευτικών κατακτήσεων που είχε επιφέρει το κομμουνιστικό κίνημα, με αποτέλεσμα να γίνουν σημαντικές οπισθοχωρήσεις σε κοινωνικό επίπεδο σε ό,τι αφορά το ρόλο της γυναίκας.

Το επόμενο κύμα φεμινισμού αναπτύχθηκε στην Ελλάδα κατά τη Μεταπολίτευση, απηχώντας την επίδραση των ριζοσπαστικών κινημάτων του τέλους του 1960 σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και στη βάση των δυνατοτήτων εκδημοκρατισμού μετά την πτώση της δικτατορίας. Οι αγώνες αυτοί είχαν επομένως μια πιο φιλελεύθερη οπτική. Οδήγησαν στην κατοχύρωση σειράς σημαντικών αστικών δικαιωμάτων (πολιτικός γάμος, δικαίωμα στο διαζύγιο, διατήρηση επωνύμου, έκτρωση, ισότητα στην εργασία, ποινικοποίηση του βιασμού), ενώ ταυτόχρονα σημαδεύτηκαν από μαζικές κινητοποιήσεις και την ανάπτυξη πιο ριζοσπαστικών, αν και μάλλον μειοψηφικών, ρευμάτων στο εσωτερικό τους. Κατά τη δεκαετία του 1980 λειτούργησαν πολλές αυτόνομες φεμινιστικές συλλογικότητες και γυναικείες ομάδες σε συνδικάτα, κόμματα κ.λπ., ενώ εκδίδονταν πολλά σχετικά περιοδικά. Ωστόσο, την περίοδο αυτή άνθησε, και εξαιτίας της επικράτησης του ΠΑΣΟΚ στο πολιτικό σκηνικό, μια πιο θεσμική εκδοχή του φεμινισμού, η οποία συνέβαλε σε μια σχετική υποτίμηση ή και απαξίωση του θέματος από μεγάλο μέρος της Αριστεράς.

Έτσι, το γυναικείο κίνημα, αν και έχει εμφανιστεί κατά καιρούς στο προσκήνιο με σημαντικές κινητοποιήσεις και νίκες, δεν έχει κατοχυρωθεί, ούτε στην ίδια την Αριστερά. Η αμήχανη στάση της τελευταίας έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από δυο στοιχεία: Αφενός την επικράτηση συντηρητικών αξιών στην ελληνική κοινωνία και μια πιο παραδοσιακή αντίληψη του ρόλου των φύλων. Τα ζητήματα σεξουαλικότητας συχνά θεωρούνται ταμπού, ενώ ανάγονται στη σφαίρα του «προσωπικού». Αφετέρου, διακρίνεται από μια σχετική υποτίμηση του θέματος, στη βάση μιας τάσης άμεσης υπαγωγής όλων των αντιθέσεων στην κυρίαρχη αντίθεση κεφαλαίου – εργασίας. Φυσικά σε τελική ανάλυση η αναίρεση των έμφυλων διακρίσεων και της γυναικείας και σεξουαλικής καταπίεσης θα επέλθει με την κοινωνική χειραφέτηση και απελευθέρωση.

Η διπλή εκμετάλλευση και καταπίεση των γυναικών

Μια διαλεκτική αντίληψη του ζητήματος οφείλει να αναγνωρίζει τους ιστορικούς μετασχηματισμούς και την ταξική διάσταση της (διπλής) γυναικείας εκμετάλλευσης και καταπίεσης, τις πολιτικές και οικονομικές της διαστάσεις, αλλά και τις δυνατότητες ανάδυσης κινημάτων, στο πλαίσιο συγκρότησης μιας μαχητικής συμμαχίας για την κοινωνική απελευθέρωση, με σεβασμό στη διαφορετικότητα και την αυτοτέλειά τους. Εξάλλου ο αντικαπιταλιστικός αγώνας δεν συνιστά αφηρημένη ιδεολογική επίκληση για

ανατροπή, αλλά θεμελιώνεται πάνω σε πραγματικές όψεις της καθημερινής ζωής και εκμετάλλευσης.

Πολύ περισσότερο σήμερα, που η κρίση οξύνει τις αντιθέσεις και την εκμετάλλευση των γυναικών. Η κατάσταση στην αγορά εργασίας είναι δραματική, με ραγδαία αύξηση της ανεργίας και της ελαστικής απασχόλησης, επιδείνωση των όρων διαβίωσης, όξυνση της ταξικής πόλωσης, καταστρατήγηση των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η κατάρρευση της κοινωνικής προστασίας και η ιδιωτικοποίηση ή/και κλείσιμο των κοινωνικών υπηρεσιών (παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί, μονάδες υγείας, δομές υποδοχής κακοποιημένων γυναικών) μετακυλύει αναγκαστικά την ευθύνη αυτών των παροχών στην οικογένεια και ειδικά τις γυναίκες.

Στοιχειώδη μέτρα για την ισότητα μεταξύ φύλων αναιρούνται. Στον ιδιωτικό τομέα έχουν έρθει στη δημοσιότητα πολλές καταγραφές απολύσεων εγκύων ή γυναικών κατά τη διάρκεια προστασίας της μητρότητας, εξαναγκασμό σε παραίτηση, μη χορήγηση άδειας ή της ειδικής μισθολογικής παροχής. Χαρακτηριστικά, στο Ηράκλειο Κρήτης μια έγκυος εργαζόμενη στην εταιρεία Πάνθεον, απλήρωτη και χωρίς κάλυψη στοιχειωδών δικαιωμάτων για μήνες, δέχτηκε απειλές για χειροδικία και ώθηση σε έκτρωση για να μην απολυθεί, ενώ η εταιρεία Μιγκάτο απέλυσε πρόσφατα έγκυο εργαζόμενη χωρίς να της παράσχει τα προβλεπόμενα από το νόμο. Και οι δυο αγώνες έληξαν νικηφόρα για τις εργαζόμενες έπειτα από μαζικές κινητοποιήσεις των σωματείων, πρωτοστατούντος του Σωματείου Μισθωτών Τεχνικών, ωστόσο η συνολική εικόνα παραμένει ζοφερή. Άλλες επιπτώσεις της κρίσης αφορούν την εντατικοποίηση της οικιακής εργασίας και την επιστροφή σε πιο συντηρητικές αξίες και καταμερισμούς ρόλων, με την αναπαραγωγή σεξιστικών πρακτικών και λόγου, την όξυνση της ενδοοικογενειακής και σεξιστικής βίας, της εμπορευματοποίησης της σεξουαλικότητας και του γυναικείου σώματος, κρατικών (βλέπε οροθετικές) και παρακρατικών (σε συνεπικουρία με τη Χρυσή Αυγή) αντιδραστικών πολιτικών.

Σήμερα λοιπόν είναι ιδιαίτερα αναγκαία η συλλογική διεκδίκηση και ο αγώνας, η ανάδυση ενός μαχητικού και ριζοσπαστικού γυναικείου κινήματος, για μια κοινωνία χωρίς σεξισμό και βία, χωρίς καμία μορφή καταπίεσης και εκμετάλλευσης.

Δημοσιεύτηκε στο Πριν της 8 Μάρτη 2015